

SALÁT GERGELY

A KÍNAI GAZDASÁG KÖZÉPTÁVÚ KILÁTÁSAI

THE CHINESE ECONOMY'S MEDIUM-TERM PROSPECTS

MKI ELEMZÉS

Összefoglalás: A 2023-as évben a kínai gazdaság vegyes eredményeket produkált, s ennek megfelelően az elemzők két véglet között mozognak a kínai gazdaság jövőjével kapcsolatban. Az egyik véglet szerint Kína folytatja gyors növekedését, s hamarosan megelőzi az Egyesült Államokat, míg a másik szélsőséges vélemény szerint Kína sérülékeny, és bármelyik pillanatban összeomolhat. Az értékeléseket a propagandaszempontok is befolyásolják, ami még nehezebbé teszi a tisztánlátást. A jelen elemzés azt vizsgálja, hogy a kínai gazdaság milyen tartalékokkal rendelkezik, milyen növekedési tényezők és lehetőségek állnak még rendelkezésére, és ezek milyen hatással vannak az ország középtávú kilátásaira. Az extenzív és intenzív növekedési tényezők, a jelentős kormányzati mozgástér, a társadalom tűrőképessége és rugalmassága, az innováció központi szerepe és a kínai gazdaság sajátosságai abba az irányba mutatnak, hogy az elkövetkező évtizedben Kína tovább növekedhet, ugyanakkor a bővülés üteme tovább lassulhat.

Kulcsszavak: Kína, kínai gazdaság

Summary: *In 2023, the Chinese economy exhibited mixed results, and correspondingly, analysts are divided between two extremes regarding the future of the Chinese economy. One viewpoint suggests that China will continue its rapid growth and will soon surpass the United States, while the extreme opposite opinion argues that China is vulnerable and could collapse at any moment. Assessments are also influenced by propaganda, making clarity even more challenging. This analysis examines the reserves of the Chinese economy, the growth factors, and opportunities that are still available, and how they affect the country's medium-term prospects. Extensive and intensive growth factors, significant governmental leeway, society's resilience and flexibility, the central role of innovation, and the peculiarities of the Chinese economy indicate that China can continue to grow in the coming decade. However, the pace of expansion might further decelerate.*

Keywords: *China, Chinese economy*

Bevezetés

2023-ban a kínai gazdaság helyzetével és kilátásaival kapcsolatos értékelések két véglet között ingadoztak. Amikor 2022 legvégén, csaknem három év után Kína [feloldotta](#) a zéró Covid politikát és az ezzel járó korlátozásokat, sok elemző arra számított, hogy – a világ más részeihez hasonlóan – itt is „visszapattanás” lesz tapasztalható, a lakosság [bepótolja](#) az eddig elhalasztott fogyasztását, a cégek végre új befektetéseket hajtanak végre, s ennek eredményeként a kínai gazdaság visszaáll a pandémia előtti növekedési pályára. A 2023. [első negyedévi](#) adatok – elsősorban a 4,5%-os GDP-növekedés – arról

tanúskodtak, hogy ez a visszapattnás el is kezdődött, az ezekre épülő előrejelzések rendkívül derűlátók voltak. A **második negyedéves** adatok azonban komoly csalódást okoztak, a GDP 6,3%-kal nőtt az előző év hasonló időszakához képest, ami kifejezetten rossz eredménynek számított, hiszen a 2022-es bázis rendkívül alacsony volt a nagyvárosok (például Sanghaj) tavaly tavaszi lezárása miatt. A második negyedévben az elsőhöz képest mindössze 0,8%-os volt a növekedés. Ekkor sok szakértő és intézmény lefelé módosította az idei növekedési előrejelzéseit, **reformokat** sürgetett, s a legkülönbélebb katasztrófa-forgatókönyvek is megjelentek. A **harmadik negyedéves** adatok már pozitív fordulatot jeleztek, a 4,9%-os növekedés felülmúlta az elemzői várokozásokat, és reálissá tette a **hivatalos éves cél**, az „5% körüli” emelkedés elérését. Az év során hasonlóan hullámzóan alakultak az egyéb adatok (export, fogyasztás, beruházások stb.) is, az összkép vegyes. Mindez elindította a szokásos spekulációt a kínai gazdaság növekedési kilátásairól, s a véleményeket az eltérő elemzői hozzáállások mellett az is befolyásolja, hogy a kérdéskör átpolitizálttá vált, a kínai gazdaság jövőjével kapcsolatos előrejelzések immár a politikai propaganda és befolyásolás eszközeiként szolgálnak, minden érintett fél részéről.

Forgatókönyvek

Ebben az átpolitizált térben a kínai gazdaság jövőjével kapcsolatban két szélsőséges vélemény szokott megjelenni. Az egyik szerint a távol-keleti óriás gazdasága megállíthatatlan, az apró megingások – mint például a mostani – ellenére a világtágnál jóval magasabb növekedési üteme a belátható jövőben fennmarad, Kína hamarosan **túlnövi** az Egyesült Államokat, és olyan gazdasági hegemoniára **tesz szert**, amelyre támaszkodva az élet **minden területén** (hadsereg, diplomácia, kultúra stb.) a jelenlegi amerikaihoz hasonló domináns pozíciót fog betölteni. (Vagy legalábbis van reális esélye ennek, ezért is kell mindent megtennie az amerikai szövetségi rendszer tagjainak, hogy ezt a növekedést megállítsák, Kínát visszaszorítsák.) A másik szélsőséges vélemény szerint Kína **agyaglában** álló óriás, amely bármikor összeomolhat, a kínai növekedési **buborék** előbb-utóbb kipukkan, és az ország elmerül a saját problémáiban, esetleg szétesik. Az utóbbi nézet legismertebb képviselője Gordon G. Chang amerikai elemző, aki *Kína közelgő összeomlása (The Coming Collapse of China)* című 2001-es **könyvében** azt jósolta, hogy Kína 2011-ben hullik darabjaira, majd amikor ez nem következett be, 2012-re tolta ki az időpontot, majd amikor ez se teljesült, arról kezdett **publikálni** – immár határidő nélkül – hogy Kínában előbb-utóbb forradalom fog kitörni, amely elsöpri a kommunista pártot. Ennek a nézetnek a finomabb változatai – például a **közepes jövedelem** csapdájában való **megrekedésről** – minden alkalommal megjelennek, amikor kedvezőtlen adatok látnak napvilágot a kínai gazdaságról, sokan a negyedéves adatokból évtizedes távlatú következtetéseket vonnak le.

Az előrejelzésekkel kapcsolatban különös ellentmondás figyelhető meg a főáramú nyugati gondolkodásban. Egyrészt a **politikai cselekvés** jelentős részben Kína megállíthatatlan fejlődésének alaptételén nyugszik, ezért az USA kereskedelmi háborút, technológiai blokádot hirdetett Peking ellen, igyekszik Kína szomszédait Kína-ellenes szövetségi rendszerbe szervezni, s **nemzetbiztonsági stratégiájában** is első számú kihívóként említi Pekinget. Az USA-ban kétpárti támogatást élvező Kína-ellenes amerikai

politikát több-kevesebb lelkesedéssel a szövetségesei is követik. Akik kevésbé lelkesek (pl. Európa **realistább** vezetői, illetve a jó kínai kapcsolatban érdekelt gazdasági vezetők), azok sem kérdőjelezik meg az alaptételt, miszerint Kína további jelentős növekedésnek néz elébe, s egyre erősebb világhatalomként kell számolni vele. Ugyanakkor a nyugati sajtó, illetve a politika és a tudomány határterületéről érkező elemzések szinte folyamatosan Kína gazdasági **nehézségeiről, megoldhatatlan problémáiról, várható stagnálásáról** írnak. Ez egyrészt a vágyvezérelt gondolkodás jele, másrészt egyfajta önbeteljesítő jóslat is lehet, hiszen ha a külvilág elhiszi, hogy a kínai gazdasági csoda véget ért – vagy hamarosan véget ér –, tehát nem érdemes oda befektetni, hosszú távú együttműködésekben gondolkodni, annak önmagában negatív hatása lesz a kínai kilátásokra. Azzal az ellentmondással, miszerint ha Kínát összeroppantják, de legalábbis globálisan eljelentéktelenítik saját problémái, akkor miért is kell első számú fenyegetésként foglalkozni vele, senki nem törődik.

A problémákra fókuszáló értékelések szerint a 2023-as negatív hírek – a már-már katasztrofális második negyedévi adatok mellett ide sorolható például a nagy **ingatlanfejlesztők** (Evergrande, Country Garden) *de facto* csődje – már annak a jelei, hogy az eddig szőnyeg alá söpört **strukturális problémák** elkezdtek éreztetni a hatásukat. A társadalom **előregedése** miatt egyre **kisebb** az aktív populáció, a meggondolatlan fejlesztések miatt óriási a túlkínálat az **ingatlanpiacon** (ami az **ingatlanlufi** kipukkanásához vezethet), az állami szereplők (elsősorban a helyi kormányzatok) eladósodottsága az **egekbe szökött**, a lakossági **fogyasztás** és a **beruházási** kedv alacsony. A Xi Jinping (Hszi Csin-ping) neve által fémjelzett vezetés mindent a politikának **rendel alá**, ezért épp a kínai gazdaság motorját jelentő csúcstechnológiai vállalatokat **korlátozza**, a magánszféra helyett a kevésbé hatékony állami cégeket hozza **helyzetbe**, a párhatalom megfojtja az innovációt és a fejlődést. Mindezek mellett a nyugati technológiai blokádnak és az egyéb szankcióknak elkezdtek éreztetni **hatásukat**, az eddig importált mikrochipeket és egyéb érzékeny alkatrészeket használó kínai cégek válságba kerültek, a technológiai fejlődés is megállt. A számtalan rendelkezésre álló információból gondosan kiválogatott – és természetesen valóban komoly gondokat jelző – adatokból kiolvasható tanulságokat a szélesebb közvélemény számára a nyugati sajtó színes beszámolóit támasztják alá. Ezek olyan könnyen értelmezhető és az uralkodó narratívába beleillő történeteket jelenítenek meg, melyek szerint az ország tele van lakatlan **szellemvárosokkal**, a kínai középosztály tagjai százdollárosokkal teli szatyrokkal állnak **sorba** a hongkongi bankokban, hogy megtakarításaikat biztos helyen tudják **tüntetnek** a gyárakban a munkások, az Alibaba innovatív alapítóját, Jack Ma-t **üldözik** stb.

A kínai propaganda ezzel szemben **természetesen** a **pozitívumokra** koncentrál, a negatív jelenségeket kisebbíteni próbálja vagy elhallgatja, illetve az országnak a problémák kezelésére való képességét hangsúlyozza. Ez a narratíva a globális Dél országaihoz eljut ugyan, de a nyugati főáramú sajtóban gyakorlatilag nem jelenik meg, itt egyeduralgoló a szinte kizárólag Kína gondjait megjelenítő szemlélet.

A valóság természetesen valahol a két véglet között van. A kínai gazdaság valóban komoly problémákkal küzd: az ingatlanszektor válságban van, az eladósodottság szintje fenntarthatatlan, a demográfiai mutatók kedvezőtlenek, a termelékenység összességében alacsony, és hosszan lehetne sorolni a negatív tényezőket. Ugyanakkor érdemes józanul figyelni a fejleményeket, s megpróbálni elválasztani a pillanatnyi eseményeket a hosszú távú trendektől, illetve nem azokra az elemekre fókuszálni, amelyek megfelelnek a narratívánknak, hanem azokra, amelyek valószínűleg fontosak.

Természetesen ez az objektív szemlélet **jelen van** a nyugati közgazdászok és a gazdasági-pénzügyi **világszervezeteknél** dolgozó **elemzők** körében, előrejelzéseik **hozzáférhetőek**, ugyanakkor a médiában kevésbé jelennek meg, ott inkább a szenzációhajhász katasztrófajóslatok dominálnak. Emiatt érdemes megvizsgálni a kínai gazdaság előtt álló lehetőségeket, kiemelni azokat – a „geopolitika köde” által gyakran elfedett – tényezőket, amelyekre a negyedéves indexek helyett figyelni érdemes. Az alábbiakban erre teszek kísérletet, természetesen a teljesség igénye nélkül.

Szemponatok a kínai gazdaság kilátásainak értékeléséhez

Először is tény, hogy a kínai gazdaság növekedése a 2010-es években számottevően **lassult**, a 2000-es években még rendszeresen kétszámjegyű növekedés a 2010-es évtized végére 6% körülire csökkent. Ez azonban teljesen **természetes** folyamat, az alacsony bázisról induló növekedés bizonyos ideig rendkívül gyors lehet, de egy adott szintet elérve már az alacsonyabb növekedés válik normálissá. Ez a többi, valaha gyorsan növekvő országban is így történt. Szinte biztosnak tűnik, hogy a korábbi 10% feletti kínai növekedés időszaka egyszer s mindenkorra véget ért, annak visszatérésével még a legoptimistább kínai elemzők sem számolnak. A lassabb növekedés nem valamiféle katasztrófa vagy rossz döntések bizonyítéka, hanem egy általános közgazdasági törvény **érvényesülése**. Maguk a kínaiak is számítottak erre, már évek óta vissza-visszatérő fordulat, hogy el kell fogadni az „**új normálist**”.

Másodszor, a lassabb növekedés nem jelenti azt, hogy Kína beleesett (vagy mindenképp bele fog esni) a közepes jövedelem csapdájába. Más kelet-ázsiai országok példája azt mutatja, hogy ez **elkerülhető**: a „közepes jövedelmet” jelentő 10 ezer dollárnyi egy főre jutó GDP elérése utáni évtizedben Japán átlagosan 4%-kal, Dél-Korea 5,5%-kal növekedett évente, s ezt Kína is tudja hozni. Kína 2019-ben érte el a 10 ezer USD/fő szintet, s bár a 2020-as év a Covid-járvány miatt növekedési **mélypontot** hozott (2,2%), 2021-ben az ország már 8,1%-os „visszapattanást” produkált. A 2022-es év újabb mélypont közeli adattal zárult (3%), 2023-ra azonban a kormányzat már „5% körüli” bővüléssel számol, és a legújabb adatok alapján ez **tartható**. A magunk mögött hagyott pandémiás évek megnehezítik a tisztánlátást, de egyelőre nem úgy tűnik, hogy Kína stagnálni kezdett volna a 10 ezer dolláros szint elérése után.

Harmadszor, a növekedési kilátásokat javítja, hogy Kínában még az extenzív növekedés tartalékai sem merültek ki. A lakosság 36%-a még **vidéken** él, ez 500 millió embert jelent. A mezőgazdaságban nincs szükség ekkora munkaerőre, így várhatóan a következő évtizedben még néhány százmillió ember be fog költözni a **városokba**, ahol az alacsony termelékenységű mezőgazdaság helyett a magasabb termelékenységű ipari vagy szolgáltatási szektorban fog elhelyezkedni. Ha semmi más nem történne, önmagában ez a folyamat is fenntartaná a jó ütemű növekedést. Mindez a sokat emlegetett demográfiai hanyatlást is **ellensúlyozza** nagyjából a 2030-as évtized közepéig, az **urbanizáció** gyorsabb lesz, mint az elöregedés. Tehát ez utóbbi hatása középtávon kevésbé lesz érezhető. Bár a kínai népesség csak tavaly óta csökken, az aktív korú lakoságnak a teljes népességen belüli aránya már egy évtizede évről évre **alacsonyabb**, s ennek volt szerepe ugyan a gazdasági növekedés lassulásában, de katasztrófát nem okozott.

Negyedszer, ami az előrejelzéseket igazán bizonytalanná teszi, az az **innováció** hatása. Kína abban a különleges helyzetben van, hogy egyszerre zajlik benne extenzív és intenzív tényezőkön alapuló fejlődés, s a kormányzat szándéka az, hogy az előbbiek kimerülésével párhuzamosan az **utóbbiak** vegyék át a gazdasági **motor** szerepét. A kínai kormányzat és társadalom az évtizedekkel ezelőtti nyugati vagy szovjet közhangulatra emlékeztető módon már-már vallásos áhítattal fordul a tudományostechológiai fejlődés felé, az ezzel kapcsolatos szkepszis és félelem még nem jelent meg. Kína húsz évvel **ezelőtt** a GDP 1,1%-át költötte kutatás-fejlesztésre, **ma már** 2,5% felett járnak, s mivel maga a GDP is többszörösére növekedett, mindez exponenciális növekedést jelent. Az USA után Kína költi a második legnagyobb összeget K+F-re, és a különbség nem jelentős (**2022-ben** az USA vonatkozó költsége 679 milliárd, Kínáé 551 milliárd USD volt). Kínában a kutatások eredményei hamar beépülnek a gazdaságba, bizonyos területeken (gyorsvasutak, 5G-hálózatok, e-kereskedelem, fintech stb.) Kína abszolút világelső, és az innováció várhatóan a jövőben is egyre nagyobb mértékben **hozzájárul** a gazdasági növekedéshez. Ha az úgynevezett „régizás” (nehézipar, építőipar, szénbányák stb.) teljesítménye csökken, miközben a **minőség** „új gazdaságé” (csúcstechnológia, szolgáltatások stb.) **nő**, az rövid távon összességében lehet, hogy mérsékelt gazdasági növekedést eredményez, de a súlyponteltolódás az „új gazdaság” felé hosszú távon komoly növekedési potenciált jelent. Kína esetében az országos GDP-adatok sokszor több mindent elfednek, mint amit megmutatnak.

Ötödször, a kínai gazdaság egyik fő problémájaként szokták emlegetni az eladósodottságot. A különböző szereplők összedóssága 2023 harmadik negyedévében **meghaladta** a GDP 280%-át, ami valóban rossz adat. Az ország külső adóssága azonban **csupán** a GDP 14%-a körül mozog, tehát a kínai gazdaság szereplői egymást hitelezik. Ráadásul a hitelek nagy részét helyi kormányzatok és állami vállalatok vették fel állami pénzügyi intézményektől, tehát a hatalmas adósságadat jórészt abból áll össze, hogy kínai állami aktorok **egymásnak** tartoznak. Ezt azt is jelenti, hogy adminisztratív beavatkozással az adósságszint jelentősen csökkenthető lenne, ezt azonban egyelőre nem akarják meglépni, hiszen az adósság fontos mérőszám egy cég vagy helyi kormányzat teljesítményének értékeléséhez, orientáló erővel bír, az adósságok leírásának rossz üzenete lenne. A mozgástér azonban itt is nagy, a kínai GDP-arányos adósságszintet az adósság sajátos szerkezete miatt nem érdemes összevetni más országokéval.

Hatodszor, a kínai államnak olyan eszközök állnak a rendelkezésére, amelyek adminisztratív változtatásokkal újabb lökéseket adhatnak a növekedésnek. Például a vidéki lakosság városokba áramlását az 1950-es évektől mind a mai napig jogi eszközökkel **korlátozzák**, az országban mozogni lehet ugyan szabadon, de letelepedni, városi lakos státuszt kapni, ingatlant szerezni nem. Ezen korlátozások **feloldása** jelentősen enyhítené az ingatlantúlkínálat problémáját, hiszen egy tollvonással elérhető lenne, hogy évi tízmillió nagyságrendű új vásárló jelenjen meg a piacon. (Ezt a városi infrastruktúra túlterhelésének veszélye miatt egyik napról a másikra nem fogják meglépni, de lassú **változások** zajlanak.) A kínai rendszer hatalmas erőforrásokat tud koncentrálni az akut problémák megoldására, például a chipembargóra válaszul óriási hazai **chipejlesztési** programok indultak. A Kína-szkeptikus külföldi elemzők közül sokan nem számolnak azzal, hogy a kínai állam másként működik, mint a nyugatiak, és jóval nagyobb mozgástere van a szükséges lépések megtételére.

Hetedszer, ehhez a nagy mozgástérhez hozzájárul, hogy a kínai társadalom tűrőképessége hagyományosan nagy. Sokszor megjelenik az az elképzelés, mely szerint, ha a gazdasági növekedés megállna vagy kitörne egy jelentősebb válság, Kínában

kirobbanna a „növekvő **elvárások** forradalma”. A csalódott lakosság ugyanis nem tudná elviselni, ha az évtizedek óta megszokott gyors gyarapodásnak vége szakadna, így a rendszer összeomlana. A történelmi tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy a kínaiak nagyon komoly nehézségeket is képesek elviselni, s csak extrém esetben fordulnak szembe a hatalommal. A kínai rendszer már számos válságot túlélte, egyelőre **semmi** nem mutat arra, hogy fennmaradását bármi fenyegetné.

Kilátások

A fenti tényezők mind abba az irányba mutatnak, hogy stagnálás vagy ahhoz közeli helyzetet jelentő lelassulás a kínai gazdaságot egyelőre nem fenyegeti. A növekedés természetesen nem lineáris Kínában sem, lesznek rosszabb és jobb időszakok (jelenleg egy rosszabb periódusban vagyunk), de az extenzív és intenzív növekedési tényezők és tartalékok párhuzamos jelenléte, a kormányzat nagy mozgástere, az innovációra fektetett hangsúly és egyéb tényezők további, viszonylag gyors – bár fokozatosan lassuló – ütemű növekedést tesznek lehetővé még legalább egy évtizedig. Ez gyakorlatban azt jelenti, hogy az egy főre jutó GDP 2030-ra **20 ezer dollárra** növekedhet, s 2035 körülre a gazdaság méretét tekintve Kína utolérheti az USA-t. Eddigre azonban jó eséllyel – mivel az urbanizáció már nem tudja ellensúlyozni a demográfiai hanyatlást – a növekedés is lecsökken az USA szintjére, vagyis egy olyan korszak kezdődhet, amelyben a két szuperhatalom fej fej mellett halad, miközben egyik se utasítja maga mögé számottevően a másikat.

Mindez persze akkor érvényesül, ha – Xi Jinping **szavaival** élve – sem egy „fekete hattyú” (olyan előre nem látható és kis valószínűséggel bekövetkező esemény, amely szélsőséges következményekkel jár), sem pedig egy „szürke orrszarvú” (ismert és nyilvánvaló nagyhatású, de figyelmen kívül hagyott fenyegetés) nem zavarja meg a globális folyamatokat. Az elmúlt évek fő tanulsága azonban az, hogy ilyen események bármikor bekövetkezhetnek.

MKI ELEMZÉS

A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

© A Magyar Külügyi Intézet, 2023.

Szerző:

SALÁT GERGELY

Lektorálta:

BARANYI TAMÁS PÉTER

Nyelvi lektor: T-Kontakt Kft. | Tördelés: Lévárt Tamás

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Magyar Külügyi Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

ISSN 2063-9244

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2023.47>

Korábbi kiadványainkat megtekintheti az [Intézet](#) weboldalán.